

**Egy magyar újságíró a Visztulánál
Lengyelország Ruffy Péter szemével
(különös tekintettel a második világháború emlékezetére)**

**Marcin Grad
Varsói Tudományegyetem Magyar Tanszéke, Varsó**

A magyar írók és újságírók a második világháború utáni Lengyelország iránti érdeklődésének egyik jó bizonyítéka Ruffy Péternek a „Varsói hajnal” című lengyelországi útleírása, amelynek elemzésével szeretnék foglalkozni a jelen cikkemben.

A cikkem elején szeretném megismertetni az Olvasóval a „Varsói hajnal” szerzőjének, Ruffy Péternek az alakját.

Ruffy Péter magyar újságíró és író volt, Nagyváradon született, 1914-ben, Ficzek Péter néven.

Ruffy Péter újságírói pályafutása a szülővárosában, Nagyváradon kezdődött, két ottani napilapnál (a „Magyar Szónál” és az „Erdélyi Lapoknál”) dolgozott, aztán az újságírói munkáját a híres „Brassói Lapoknál” folytatta. Amikor ez a napilap megszűnt 1940-ben (egyébként a második bécsi döntést követően), Ruffy Péter Budapestre költözött, az „Újság” című liberális laphoz került, ennek szerkesztőségében dolgozott a német megszállásig (akkor a lapot betiltották).

A második világháború után a „Hírlap” (1946-1948), „Kis Újság” (1948-1950), Béke és „Szabadság” (1950-1956), „Érdekes Újság” (1957-1959), végül 1959-től a „Magyar Nemzet” belső, 1960-tól főmunkatársa volt.

Az újságírói munkáját tekintve azt lehet megállapítani, hogy 1945 után Ruffy Péter „az ország újjáépítésének talán legfürgébb tollú tudósítója volt” (Béládi – Rónay 1990: 871). Érdemes megjegyezni, hogy a „Varsói hajnal” című lengyelországi útleírásában is sok helyet szentel az országunk a második világháború utáni újjáépítésének, a szocializmus bevezetésének.

1991-ben Ruffy Péter Pulitzer-emlékdíjat kapott. 1993. december 28-án halt meg.

Ruffy Péter legfontosabb művei három csoportot alkotnak: gyűjteményes riportkötetek (mint például „Göcsejtől Hegyaljáig”, „Romlás. Riportok a rumról”, „Arcképek és történetek”, „A riporter visszanéz” vagy „Úttalan utakon”), útleírások (ide tartoznak a következő művek: „Varsói hajnal. Lengyelországi útiélmények”, „Szegedi képeskönyv”, „Hazánk szíve, Budapest”), valamint ismeretterjesztő történeti művek (ebbe a csoportba lehet besorolni olyan műveket, mint például „Koronánk könyve” vagy „Magyar ereklyék, magyar jelképek”).

Ruffy Péternek a „Varsói hajnal” című lengyelországi útleírását a Kossuth Könyvkiadó adta ki, 1961-ben. Maga a kézirat 1960 júniusában készült – ahogy írja a szerző a műve utolsó mondatában: „a lengyel millennium első esztendejében” (Ruffy 1961: 197). Szintén a könyv befejező részéből azt tudhatjuk meg, hogy Ruffy 1945 és 1960 között négy ízben járt Lengyelországban (Ruffy 1961: 191); véleményem szerint az útleírás szövegéből az következtethető ki, hogy a szerző főleg az ötvenes évek végének (elsősorban 1959-es évnek) Lengyelországot írja le a „Varsói hajnal” lapjain. Ez az új szocialista Lengyelország építésének korszaka, ami egyébként fontos és érdekes tényező Ruffy művének tartalmára nézve. Ez egy olyan korszak is, amikor a második világháború szörnyűségeinek és pusztításainak emlékezte még nagyon eleven, még észrevehetően él a lengyelekben. És erre a kérdésre szeretnék koncentrálni ebben a cikkben.

Ruffy végigjárta szinte egész Lengyelországot, a Balti-tengertől és a Mazuri-tavaktól egészen a Kárpátokig, a második világháború után „visszatért” nyugati területektől a kelet-lengyelországi Białowieżaig és az ottani őserdőig. Meglátogatta és leírta a könyvében többek között az ország legfontosabb városainak nagy részét: Varsót, Lengyelországnak a háborús pusztítások után újjáépülő fővárosát (amelynek legtöbb helyet szentel a „Varsói hajnal” lapjain), Krakkót – az egykori lengyel fővárost (a tőszomszédságában levő Nowa Huta iparvárossal együtt, amely a lengyel szocializmus egyik legnagyobb vívmányának, gyöngyszemének tekinthető), valamint azokat a városokat is, amelyeket a második világháború után a lengyelek „visszaszereztek” a németektől: Gdańskot, Wrocławot és Szczecint.

A lengyel tájak, amelyeket egyébként „tündéri tájaknak” nevez, teljesen elragadják Ruffyt: már a könyv elején nagy lelkesedéssel, költői módon, sőt, patetikusan is leírja Lengyelország tájait:

A föld abrosza itt olyan szép, annyira változatos, amilyenről sejtelmem sem volt. Ez egy erdei világ, tengeri világ, egy hegyi világ, tavi világ. Itt mindem megtalálható: egyetlen ország határain belül az egész élet kitér, az élet minden szépsége, a táj minden változatossága. Ez egyszerre Svájc és Magyarország, Finnország és Ausztria; itt meglelem a svájci hegyeket, a magyar alföldet, a finn erdőket, ezt a tömört, hallgatag birodalmat, de megtalálom a Balatont is, a Mazur-tavak közt, madárvilágával, zizegő nádjával, csöndes halászaival, tündéri magányával. Lengyelország a Kárpátok bérceitől felfut a tengerekig, a ahogy fut észak felé, a táj folyvást változik. Betörnek ide a szibériai szelek, de betörnek a tengeri viharok is; van itt őserdő, amely még alig látott embert [...] (Ruffy 1961: 6).

Ahogy látjuk, a szerző gyönyörködik a lengyel táj változatosságában; a szemében a lengyel földnek ezer arca van:

A lengyel táj őserdő és tenger, hegyormok és végtelen vizek, fák, fák mindenütt és a tenger felett azok a kék egek... Ezt a tájat nem lehet megragadni, még kevésbé egyszerűsíteni, és legkevésbé sem lehet azt mondani, hogy a lengyel táj szelíd, vagy azt, hogy regényes. A lengyel táj a homok csendjét jelenti a tengerpartokon, de a hegyormokat is a lengyel Tátrában. A lengyel táj csöndes és olyan megejtő az ország szívében, Mazowsze tündéri vidékein. És haragos a Beszkidekben, és kegyetlen a tengeren, ha átzúg rajta az északi vihar. Ez nem egyféle táj. Ez egy világnyi világ. Ezer színes, ezer arca van: a Mazur-tavaknál olyan jó halászni, a nád sem zizeg, egy vadkacsa úszik csak az égen át, különben csend van, mely majdnem végtelen. Ha a katowicei városi tájra gondolok, vagy a sziléziai szénvidékre, vagy Nowa Huta kohóit a Krakkó mellett: itt minden dübörög, az élet sistereg, a szén ezernyi szemcséje száll a légtérben, az egész táj roppant akaratról, végtelen emberi erőfeszítésről mesél (Ruffy 1961: 15).

A lengyelországi tájak, régiók személyes és részletes megismerése Ruffy számára nélkülözhetetlen, szükséges ahhoz, hogy meg tudja ismerni a lengyel nép lelkét, hogy tudjon közelebről belelátni az ország életébe; a szerző szemében a föld, a táj a színpad szerepét tölti be, ahol „az a felemelő dráma zajlik, amelynek szereplői küzdelmek, harcok, néha visszaesések közben gyökeresen más életet építenek, mint amilyen az elsüllyedt régi volt” (Ruffy 1961: 5–6).

A fentebb közölt idézetben megemlített dráma, az új élet építése Lengyelországnak a szörnyű második világháború utáni újjáépítésére, az új szocialista ország építésére vonatkozik; ennek a kérdésnek Ruffy több helyet is szentel.

Szintén a műve elején Ruffy rámutat a lengyel táj néhány legfontosabb elemére. A lengyel föld egyik legnagyobb, legjelentősebb és legértékesebb kincse például a Visztula folyó, amely – a szerző szavait idézve – „több mint ezer kilométer hosszúságban kanyarog, Lengyelországban ered, s a lengyel tengerparton ömlik a tengerbe” (Ruffy 1961: 9). A Visztula nemcsak földrajzi jelenség vagy fogalom; az összes lengyelországi folyó közül a Visztula a leglengyelebb folyó. A Visztula a lengyelek szent folyója, a lengyelek szeretik és tisztelik; olyan szerepe van a lengyel nemzeti öntudatban és a lengyel nép érzelmi világában, mint a Tisztának a magyaroknál, mint a Volgának az oroszoknál, mint a Szajának a franciáknál. Fontos szerepet játszik a lengyel irodalomban is: „alig volt költő, alig volt író, aki meg ne dalolta volna” (Ruffy 1961: 9). A Visztula a lengyel történelemnek, amely igen gazdag volt véres, kegyetlen eseményekben, néma és állandó tanúja (ld.: Ruffy 1961: 9).

A lengyel tájnak egy másik fontos – és az országot végigjáró szerző számára a legmeglepőbb – eleme a rengeteg erdő. A lengyelországi utazások során Ruffynak az volt az érzése, hogy fák, erdők, őserdők mindig kísérik vagy körülveszik. A fáknak szerepük is van a történelemben, az öreg fák pedig fontos szerepet töltenek be a lengyel nép legendáinak világában (l.: Ruffy 1961: 13). Ruffy véleménye és észrevételével szerint a „leglengyelebb” fa a szomorúfűz; ennek a jelenségnek egyik megnyilvánulása az, hogy a kőből faragott szomorúfűz a varsói Chopin-szobornak egyik szerves része. „A szomorúfűz jelkép – írja Ruffy – Chopin fája. Az egész nép áhítatos tisztelete veszi körül. Ha a lengyel ember utazik, s a tájban felbukkan gyengéd bánatával a szomorúfűz, az utas megfordul, s elmerül a látványban. Néha arra gondoltam, a lengyelek beszélgetnek a szomorúfűzekkel” (Ruffy 1961: 14).

Amikor a lengyelországi tájról van szó, nem szabad elfeledkezni a Balti-tengerről; Ruffy szintén ír a Balti-tenger szerepéről az új Lengyelország életében. Az 1945. évi potsdami konferencia döntéseinek köszönhetően Lengyelország tengeri hatalom, tengeri ország lett, amelynek „egész arca a tengerre néz” (Ruffy 1961: 14). A tengernek köszönhetően Lengyelországnak északon nincsen vége Gdańsknál vagy a Hel-félszigetnél, hanem „folytatódik a tengereken” (Ruffy 1961: 14); ennek értelmében Lengyelország ott is van, ott is létezik, „ahol lengyel hajók, lengyel halászok, lengyel matrózok járnak” (Ruffy 1961: 14). A tenger új tapasztalat, új jelenség a második világháború pusztításai után újjáépülő Lengyelország életében:

A lengyel tájba új elem vegyül: a tenger. A lengyel földrajz tizenöt éve új tájjal ismerkedik, a lengyel ember most tanulja a tengert. Megtanul hálót kötni, halászni, világot járni, megszokja a hideg szeleket, megismeri a nagy tengeri országutakat (Ruffy 1961: 14–15).

A tengernek köszönhetően a lengyel tájban új elemek jelentek meg – halászfalvak, amelyek kedvesek, hangulatosok, bár az ottani élet – ahogy megjegyzi a szerző – egyáltalán nem idillikus, valamint „élénk, zsúfolt, hatalmas nemzetközi forgalmat lebonyolító kikötők” (Ruffy 1961: 14–15), ahol sok külföldi matróz jár, ahol intenzív élet folyik.

A lengyel táj szerves és fontos részét alkotják nagyvárosok is; a lengyel városok arculatán (úgy, mint az egész ország arcán) mély és véres nyomott hagyott a második világháború (l.: uo.: 18). Ezen a helyen azt érdemes még egyszer megjegyezni, hogy Ruffy a „Varsói hajnal”-ban rengeteget ír arról, hogy miket szenvedett Lengyelország, a lengyel nemzet a német megszállás idején, hogy mit hagyott maga után a kegyetlen háború. Szinte

minden egyes helyen, ahol jár a lengyelországi utazásai során, a háborúra gondol, a háborús pusztításokat írja le, a náci németek kegyetlenkedéseiről beszél.

Az, hogy a szerző sok helyet szentel a második világháború emlékezetének, a nácik által Lengyelország területén okozott pusztításoknak, magától értetődik: még az ötvenes évek végén – hatvanas évek elején (amikor Ruffy Lengyelországban járt és amikor is elkészült az útleírása) a háború emlékezte még élt a lengyel népben. Ruffy a „Varsó hajnal” hasábjain – elsősorban az útleírása második, a „Lengyel emberek” című fejezetében – ennek az (egyéni és kollektív nemzeti) emlékezetnek sok példáját is sorolja.

A fentebb említett egyéni, a második világháborúval kapcsolatos emlékezet egyik jó példája az a történet lehet, hogy egyszer Ruffy Péter meglátogatta az egyik lengyel újságíró barátját a varsói lakásában. Együtt nézték a lengyel újságíró családi fényképeit, amelyek között nem volt az édesanyját ábrázoló fotó. Ruffy kérdésére, hogy hol van az édesanyja fényképe, a lengyel barátja „rosszkedvűen, majdnem kínosan nevelt” (Ruffy 1961: 22), aztán – néhány pillanatnyi csend után – azt válaszolta, hogy nincs ilyen fotója. Azt is hozzátette: „Egy lengyel gyermektől [...] elkérheted az édesanyja képét. Egy lengyel felnőttől ne kérj ilyet [...]” (Ruffy 1961: 22). Ruffy Péter a közölt történetnek szomorú és megrázó egyaránt konklúzióját is adja:

A második világháború alatt minden 1000 lengyel közül 220 elpusztult. A nép hatmillió halottat vesztett. A lengyel felnőttek nagy részének, több mint tízmillió embernek **nincs meg az édesanyja képe**. Elégett, elveszett, betemették a romok (Ruffy 1961: 22–23).

A lengyelek egyéni emlékezetének és sorsainak egy másik szomorú példáját a szerző a sadowicei látogatásának leírásánál is közli. Sadowice egy Wrocław közelében levő település, ahova Ruffy „kevésel a felszabadulás után” (Ruffy 1961: 23) utazott el. A szerző Sadowicében meglepetten vette észre, hogy az ottani kastélyban, amelynek a tulajdonosa 1945-ig Gustav von Johnston báró, egy angol származású német junker volt, csak férfiak laktak. Von Johnston volt birtokán ezer lengyel katona élt, aki a második világháborúban elvesztette az össze rokonát és az összes vagyonát, és aki „még nem tudott megszabadulni az emlékeitől” (Ruffy 1961: 23):

Az ezer volt lengyel katonának meghalt, eltűnt mindenkije: szülője, felesége, gyermeke, testvére. [...] Ezer olyan ember, aki **nemcsak édesanyja fényképét vesztette el**, hanem minden rokonát, minden emléktárgyát is. Voltak, akik szülőházukat sem találták meg. Egyesek régi nosztalgiák nyomán az iskolát keresték, ahol a betűvetést tanulták, de nem lelték meg azt sem. Csak a pusztaság maradt meg. (Ruffy 1961: 23–24).

A lengyelek egyéni háborús sorsainak és a háborúval kapcsolatos egyéni emlékezetének fontos és szerves eleme nemcsak a szenvedés, a veszteség ténye, hanem a náci németek elleni harc is; számos esetben ez a harc, valamint a háborús kegyetlenségek szomorú és nehéz tapasztalata az utazások (vagy inkább: **kényszerutazások**) egész sorával volt kapcsolatos. Ruffy szintén a második, a lengyelek háborús és a háború utáni sorsának szentelt fejezetben visszaidézi azt, hogy egyszer vacsorázott egy varsói munkáscsaládnál, amelynek mindegyik tagján mély nyomott hagyott a háború. A családfő a háború alatt Szovjetunióba került¹, aztán

---

¹ Itt egy érdekes kérdés merül fel, hogy Ruffy történetében szereplő családnak a feje milyen körülmények között került a Szovjetunióba. Arra kell emlékezni, hogy 1939-ben nemcsak a náci Németország, hanem a Szovjetunió is megtámadta Lengyelországot és elfoglalta az ország keleti részét; sok lengyelt deportáltak is a szovjetek

részt vett Lengyelország felszabadításában, Berlin ostrománál is ott volt. A legidősebb fia Afrikában harcolt, a középső Magyarországra került és Balatonbogláron élt, a két kisebb fia közül az egyik a falusi rokonainál töltötte a háború idejét, a másikat a nácik kényszermunkára hurcolták Németországba. A családfő három testvére közül az egyik az auschwitz haláltáborban halt meg, a másik a varsói felkelésben életét vesztette, a harmadik pedig észak-afrikai El-Alameinnél harcolt. A varsói munkáscsaládnak egyik nőtagja (a családfő feleségének a testvére) ápolónőként teljesített szolgálatot az egyik angol csapatszállító hajón a Csendes-óceánon. Az asszony egy másik testvére Amerikában élt (nem tudjuk, miért; a szerző csak annyit közöl, hogy „A nő egy másik testvére két esztendővel ezelőtt tért vissza Amerikából”; Ruffy 1961: 26–27).

Képzeljük el, milyen gazdag tapasztalatokban, élményekben ez a család! A család majd minden tagja ismeri a menekülést, a háború borzalmait, a számkivetettséget, az éhséget, a harcot. Megismerték – jobban, mint bármely nemzedék – az emberi jellemet: a hősiességet és az emberi gyengeséget, a hűséget meg az árulást, a kitartást s a lelki összeomlást. Jellemüket a legkeményebb próbák edzették keményre. Látták felgyújtott városok égését és embertársaik pusztulását. A falusi származású család egyes tagjai ismerik Szingapúrt, Moszkvát, Leningrádot, New Yorkot, Budapestet, Berlint, Palermót, Rómát. Kevés nép rendelkezik ilyen gazdag élettapasztalattal (Ruffy 1961: 27–28).

Ruffynál említett varsói munkáscsaládnak, sadowicei „felnőtt árváknak” vagy a szerző varsói újságíró barátjának a sorsa nem egyedüllálló; lengyel családok ezreinek is ilyen sors jutott részül; „A lengyel emberek millióit levezsgáztatták az évek, jellemüket lemérte az idő, a hazához való hűségüket a történelem, a néphez való viszonyukat a szocializmus kora” (Ruffy 1961: 28) – írja Ruffy és megjegyzi (egyébképpen nagy pátozzsal), hogy az ilyen tapasztalatokban gazdag lengyel nép, amely számos megpróbáltatásokon ment keresztül, képes új szocialista Lengyelországot felépíteni:

Ilyen néppel, ilyen munkásosztállyal csodákat lehet művelni, s a lengyel munkásosztály valóban csodát tett az újjáépítésben. Új országot épített fel a sivatagon. Mert az úri ország² összeomlása, a bestiális náci pusztítás után Szahara maradt e földön (Ruffy 1961: 28).

A lengyelek egyéni háborús sorsai, a háborúval kapcsolatos egyéni emlékezete teljesen beleíródik az egész lengyel nép kollektív sorsába vagy emlékezetébe. És ebben a kollektív háborús emlékezetben fontos szerepet töltenek be olyan helyek és a velük kapcsolatos, a lengyelek hősiességét és tragikus sorsát egyaránt igazoló események, mint például a Westerplatte-félsziget (ott zajlott a Lengyelország elleni német invázió első csatája), az auschwitz haláltábor vagy maga a lengyel főváros, Varsó. Az említett helyek mindegyikéről Ruffy bőven, meghatóan és nagy pátozzsal ír a „Varsói hajnal”-ban. Érdemes megjegyezni, hogy ezek a leírások nagyon költőiek (néhány példájukat az alábbiakban közlöm); a szerző szándéka biztosan az volt, hogy ezáltal egyrészt meghassa, sőt, megrázza is az olvasót, másrészt kimondja az igazat a kegyetlen és véres háborúról. Azt is hozzá kell tenni, hogy a „Varsó hajnal” szerzője nemcsak ilyen megrázó, patetikus leírásokkal akarja megismertetni a magyar olvasóval Lengyelország és a lengyel nemzet tragikus sorsát a második világháború

---

a Szovjetunió távoli területeire. Természetesen, ha a szövegben szereplő lengyel férfi ilyen körülmények között került volna a Szovjetunióba, a szerzőnek politikai okokból úgysem lett volna szabad szólni erről az útleírásában.
² Utalás a II. világháború előtt Lengyelországra, amelynek a politikai és társadalmi berendezése erős kritika tárgya volt a kommunizmus korában.

korszakában; számos történelmi és statisztikai adatot, tényt is hoz fel (a pusztítás méreteiről, az áldozatok számáról stb.). Ez egyébként megegyezik Ruffy újságírói credójával vagy ars poeticájával: „Az írás nem arra való, hogy játsszunk vele; ez arra való eszköz, hogy kimondjuk általa az igazat” (Béládi – Rónay 1990: 871).

Az fentebb említett helyek mindegyike a szerző szemében élő és fájdalmas történelem és nagy felkiáltó jel – bizonyos emlékeztetés és figyelmeztetés az emberiség számára.

Az Ötfütyty-öbölben vagyunk³, a Balti-tenger és a történelem tenyerén. [...] Itt kezdődött a második világháború. Itt kezdődött holta a millióknak [...] Itt kezdődött Varsó, Sztálingrád, Berlin pusztulása [...]; itt kezdődtek a sírok, temetők, fakeresztek. Mintha fekete fátyol lenne ez a víz, ez a part, ez a levegő, ez a föld; fekete fátyol, mely ráterült az anyákra Moszkvában és Münchenben, Pesten és New Yorkban. Itt kezdődött a gyász (Ruffy 1961: 40).

- ilyen gondolatok jutottak a szerző eszébe „az Ötfütyty-öböl” vizein való hajózás alatt, a westerplatte-i csata színhelyének közelében.

Ruffy Péter, egy másik lengyelországi utazása alatt, nyugat-lengyelországi Poznańból vonattal ment Krakóba. A vonat egy csendes kis állomáson megállt, ahol „egyhangú épület szomorkodott” (Ruffy 1961: 94). Ez Oświęcim volt – a második világháború legnagyobb mártíriumának színhelye:

Amíg a vonat vesztegel, árnyak settenek elő, hanggá változnak neszek, bezárt évek rázzák a börtönrácsokat, és kitörnek véresen, vadul. Kis szellő érinti meg a földeket, bársonyosan, csak annyira, mint a simogatás, s a levegő egyszerre miliárdnyi csontszemet kavart. Az éjszaka embertörmelékké lesz tele, mintha egy égi dunna milliárd pihejét szóránk szerteszét. A csontszilánkok és csontporok nyugtalanul keresik egymást az éjben, s mint kószáló árva lelkek tébolyodottan kiáltanak; a csontok lassan összeállnak, emberré válnak, s az éj homályos hídján tömegek menetelnek; négymillió ember halad holtan, görnyedten, meggyötörten és négymillió néz tompa szemmel és négymillió kiált hangtalan (Ruffy 1961: 95).

A szerző számára megrázó Varsó tragikus sorsa is; a lengyel főváros teljesen elpusztult az 1944. évi felkelés harcainak során. Ami nem pusztult el a véres harcokban, azt a náci németek büntetésül és bosszúból megsemmisítették a felkelés kapitulációja után; ezek után a lengyel főváros csupa romhalmaz volt és egy nagy temetőre emlékeztetett (ld.: Ruffy 1961: 63):

A varsói földalatti hadsereg 20 ezer lengyel tagja halt hősi halált. A civil lakosság 200 ezer halottat vesztett, 165 ezer volt a sebesültek száma. A vernichtungskommando a kapituláció után 700 ezer varsóit a város elhagyására kényszerített. Egy jel, egy sír, egy korhadt fakereszt, egy vonásnyi írás sem maradt utánuk. Eltűntek az élők sorából. És a kiürített balpari városban, 220 ezer halott valóságos és 700 ezer jelképes sírja felett, a közel 700 esztendő, olyan sok

---

³ Szerintem Ruffy Péter a Holt Visztula nevű folyót, pontosabban: ennek a Balti-tengeri (a Gdański-öböl) torkolatát, vagy esetleg a Gdański-öblöt tévesen Ötfütyty-öbölnek nevezi. A Holt Visztula e szakaszánál a gdański tengeri kikötő volt (és a mai napig ott van). A Holt Visztula e szakaszának kanyarodását az Ötfütyty-kanyarodásnak (Zakręt Pięciu Gwizdków) hívják – ott horgonyzott a Schleswig-Holstein hajó, amely szeptember 1-én sortűzet nyitott a Westerplatte-félszigeten állomásozó lengyel helyőrségre; mindenez lehet magyarázata a szerző tévedésének (lehet, hogy a szerző egyszerűen összekeverte a Gdański-öblöt és beléje torkoló Holt-Visztulát).

szenvedést megélt város dermedt földjén megkezdődött a démonok tombolása⁴. A városból a galambok is elrepültek. Elűzte őket az ekrazit fojtó füstje, a hatalmas robbanások dőreje (Ruffy 1961: 62).

Más helyen Ruffy megjegyzi, hogy Varsóban még tizenöt évvel a felkelés bukása (vagy a háború befejezése) után még láthatóak a háború nyomai (ld.: Ruffy 1961: 18).

Ebben a cikkben eddig főleg arra a kérdésre koncentráltam, hogy milyen a lengyeleknek a második világháborús tapasztalatai Ruffy Péter szemével, aki lengyelországi utazásai során, számos lengyellel folytatott beszélgetéseinek és a lengyel nemzeti emlékhelyek meglátogatásának köszönhetően tudott közlőre belélni a lengyel közelmúltba, megismerni a lengyelek háborús tapasztalatait. De ez a kép nem teljes; hamis is lesz, ha nem jegyzem meg, hogy Ruffy Péter könyvében a második világháborús tapasztalatai a szóban forgó korszakban nemcsak a lengyel nemzeti öntudat és emlékezet még eleven része, de Lengyelország újjáépítésének, sőt, új szocialista Lengyelország építésének kiindulópontja: ahogy ki is hangsúlyozza a szerző, az elpusztult falvak és városok újjáépülnek, a régi romok helyén felvirágzik és lüktetni kezd az élet. Ahogy olvassuk a „Varsói hajnal”-ban:

Ha azt írnám, hogy Varsóban még látni olyan romokat, ahol a leszakadt földemről már fák nőttek ki az elmúlt tizenöt év alatt, s a rom-emeletek e fáinak már évgyűrűjük is van – akkor csak féligazságot mondanék. A városi tájra már régóta nem a roppant romok, e kegyetlen felkiáltójelek, az egymásra szakadt földemek, kiégett falak, az emeletekről kilógó béna zongorák a jellemzők, hanem a szakadatlanul fejlődő, alakuló élet, a hatalmas építkezés, amelynek árama lenyűgözi az embert, elkapja, magával sodorja, tiszteletet parancsolóan a lengyel nép iránt. A lengyel városi táj most születik, nap mint nap gazdagodik, változik. A nap huszonnégy órájának majd minden percében születik valami új (Ruffy 1961: 18).

Ruffy ennek a nagy újjáépítési munkának, folyamatnak sok konkrét példáját is hozza.

De ez a Lengyelország újjáépítésének, a szocialista Lengyelország építésének Ruffy Péter által a „Varsói hajnal”-ban felrajzolt képe külön, nagyon fontos és érdekes problémának számít; ezt a kérdés is szeretném megfejteni a további kutatásaimban. Befejezésül csak annyit szeretnék kihangsúlyozni, hogy Ruffy folyton a szocializmusnak, a Lengyel Egyesült Munkáspártnak és magának a lengyel munkásosztálynak szerepét hangsúlyozza az ország újjáépítésének nagy művében (ami egyébként külön érdekes problémának számít; külön cikket vagy előadást érdemel). Szerintem a szerző viszonyát a szocializmushoz legjobban összefoglalják a „Varsói hajnal”-nak az utolsó fejezetében szereplő szavak: „Csak szocialista Lengyelország volt képes a sírverem vak mélyéből kiemelni ezt az országot. Csak szocialista Lengyelország teremtheti meg az újjáépítés nélkülözhető és kegyetlenül nehéz esztendei után a nép boldogságát és jólétét. És Chopin népe megérti ezt, küzd ezért, s helytáll az ember új társadalmának megteremtésében, a szocialista népek nagy családjában” (Ruffy 1961: 196).

Ruffy útleírása, bár nem mentes a kommunista propaganda befolyásától (ennek az elemzése szintén külön cikket érdemel), véleményem szerint fontos tényező volt Lengyelországnak a magyarok általi megismerésében. A kutató (történész, irodalom- és művelődéstörténész) szempontjából nagyon érdekes és értékes forrás, amelyet több szempontból is lehet elemezni. A jelen cikkemben csak egy, de nagyon fontos szempontot vettem figyelembe, de a további tudományos munkámban Ruffynál szereplő többi problémával is szeretnék foglalkozni.

---

⁴ A szerző a Vernichtungskommando tevékenységére utal, a felkelés bukása után; a Vernichtungskommando feladata, ahogy már említettem a fő szövegben, a város maradványainak a megsemmisítése volt.

Irodalom

Ruffy P. 1961. *Varsói hajnal*. Budapest: Kossuth Könyvkiadó.

Béládi M.–Rónay L. (szerk.) 1990. *A magyar irodalom története 1945-1975. 3, A próza és a dráma. Köt. 2.* Budapest: Akadémiai Kiadó, 871–873.

Dávid Gy. (főszerk.) 2002. *Romániai magyar irodalmi lexikon. Köt. IV.* Bukarest–Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kriterion Könyvkiadó, 580–581.

Márton I. 2013. *Ruffy Péter – Nagyvárad szülőtte*. <http://docplayer.hu/16661307-Ruffy-peter-nagyvarad-szulotte.html> (letöltve: 2018.12.12.)